

איכא דאמרי שיש לדייק מלשון משנתנו להיפך:

מדלא קתני במשנתנו: "אם קדמה שניה ותפסה, אין מוציאין מידה", מכלל זה אתה למד, דאי קדמה שניה ותפסה — מפקינן מינה [מוציאין ממנה].

ושמע מינה: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מזה שגבה — לא גבה.

ודחינן: לעולם אימא לך: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מזה שגבה — גבה. והא דקשיא לך למה לא שנינו "אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה", אימא לך:

אידי דתנא בסיפא של המשנה, כשהיו יורשי הראשונה באים מכח "כתובת בנין דכרין", ואילו יורשי השניה דין בעל חוב להם: שניה ויורשיה "קודמין" ליורשי הראשונה, ולא יתכן לשנות שם "אם קדמו יורשי הראשונה ותפסו אין מוציאין מידם", שהרי בודאי מוציאין מידם, לפי שכך הוא דין היורשים, לשלם מקרקעות שירשו מאביהם את חובותיו של אביהם —

לפיכך תנא נמי ברישא: הראשונה קודמת ז-ב לשניה, ולא שנינו: אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה.

שנינו במשנה: נשא את הראשונה ומתה, נשא שניה ומת הוא, שניה ויורשיה [הגובים חוב של כתובה] קודמין ליורשי הראשונה [הגובים "כתובת בנין דכרין"]:

ומבאר הגמרא: שמע מינה ממשנתנו תלת, שלש הלכות:

א. שמע מינה: אין אומרים ש"כתובת בנין

מדתני לשון "הראשונה קודמת לשניה", שמשמע כי לכתחילה קודמת היא ליטול קודם לשניה, אם אין בנכסים אלא כדי כתובה אחת —

ולא קתני לשון "הראשונה יש לה, והשניה אין לה" כיון שאין כאן אלא כדי כתובה אחת, ולשון זה היה משמע שלא יתכן שתיטול השניה את כתובתה —

מכלל זה אתה למד, דאי קדמה שניה ותפסה — לא מפקינן מינה [אם תפסה השניה אין מוציאין ממנה].

שמע מינה ממשנתנו: מי שלוח משני אנשים, זה קודם לזה, ואין לו לפרוע אלא לאחד מהם, שהדין הוא שבעל החוב המוקדם קודם לבעל החוב המאוחר ממנו. ובכל זאת —

בעל חוב מאוחר שקדם וגבה לפני בעל החוב המוקדם — מזה שגבה גבה ואין בעל החוב המוקדם יכול להוציא ממנו.

ודחינן: לעולם אימא לך שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מזה שגבה — לא גבה.

ומאי "הראשונה קודמת לשניה" ששנינו במשנתנו? — קודמת לגמרי קתני, שאין לשניה כלום.

וכמו דתנן לשון קדימה, שמשמעותו "לגמרי", במשנה במסכת בבא בתרא:

שכך שנינו שם: בן "קודם" לבת לירש בנכסי האב! והרי ברור הדבר שהוא קודם לגמרי לבת, שאפילו אם תפסה הבת מוציאין ממנה.

למרות שירשי השניה אינם זכאים לכך, ואין אנו חוששים למריבה עם יורשי זו שמתה במותו.⁽¹⁾

ב. **ושמע מינה** עוד ממה ששנינו: שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה, דמשמע: אם היה בנכסים כדי שתי הכתובות, יטלו יורשי הראשונה "כתובת בנין דכרין", ואף שהגבילו חכמים תקנה זו שלא יטלו "כתובת בנין דכרין" אלא אם כן יש שם "מותר דינר" לקיים דין ירושה דאורייתא:

ומזה אתה למד: **כתובה** של אשה שמתה אחרי בעלה הנגבית בתורת חוב מנכסי יורשי האב **נעשית "מותר"** לחברתה היא כתובת הבנין דכרין; כלומר: אף אם אותו "מותר דינר" משועבד הוא לכתובת אשה אחרת, חשוב הוא "מותר דינר", וזכאים יורשי האשה המתה ל"כתובת בנין דכרין".

והטעם בזה הוא, משום שבני שתי הנשים עושים מצוה בירושתם לפרוע את חובת אביהן לבני בעלת חוב הכתובה, והיא היא ירושתם; ונמצא שמתקיימת נחלה דאורייתא וחלוקה שוה בין היורשים באותם נכסים הנגבים על ידי יורשי בעלת חוב הכתובה.

ומפרשת הגמרא: **ממאי**, מנין אנו מדייקים מן המשנה שכשיש בנכסים כדי שתי הכתובות בלבד — מקבלים בני הראשונה "כתובת בנין דכרין", ואין צריך שיהא בנכסים דינר נוסף מעבר לשתי הכתובות, כדי שיתקיים באותו דינר ירושה דאורייתא, והרי אפשר שאף אם יש בנכסים כדי

דכרין" נגבית רק כאשר זכות זו ניתנת לכל היורשים, וכגון שמתו שתי הנשים קודם למות הבעל, שנוטלים אלו ואלו "כתובת בנין דכרין" —

אלא אפילו אם מתה רק **אחת בחייו** שיש רק לבניה זכות בירושה כדין "כתובת בנין דכרין", ואילו אשה **אחת מתה במותו** [אחר מותן] של בעלה, שירשיה באים לגבות כתובת אמן מכח חוב של האב, ולא מדין ירושת האב —

יש להן ליורשי האשה שמתה בחייו "כתובת בנין דכרין" שהיא ירושה, ולא **חיישינן לאינצויי** [אין חוששים למריבה בין בני שתי הנשים], שמא יאמרו בני האשה השניה: לא תטלו אתם בירושת אבינו מכח דין "יורשים", יותר מאשר אנחנו.

ומפרשת הגמרא **ממאי**? מהיכן יש ללמוד דין זה ממשנתנו?

מדקתני במשנתנו: **שניה ויורשיה "קודמים" ליורשי ראשונה**, דמשמע: אם אין בירושה אלא כדי כתובת האחת, אז יגבו יורשי השניה את כתובת אמן, ולא יורשי הראשונה.

הרי רק **מיקדם הוא דקדמי**, דין קדימה בעלמא ליורשי השניה כשאין בנכסים כדי שתי הכתובות, **הא איכא**, אבל אם יש בנכסים כדי כתובות שתי הנשים — **שקלי** [נוטלים] יורשי הראשונה בירושה כנגד כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין",

1. כתבו התוספות: הא איכא שקלי, מדקתני לשון "קודמין", דהוה ליה למימר שניה ויורשיה

1. כתבו התוספות: הא איכא שקלי, מדקתני לשון "קודמין", דהוה ליה למימר שניה ויורשיה

לטרף מנכסים משועבדים שביד אחרים בשביל "כתובת בנין דכרין", היות וזכות "כתובת בנין דכרין" הינה ירושה [ירתון תנן], ולא חוב הנגבה מנכסים משועבדים ["יסבון תנן"].

דאי סלקא דעתין "כתובת בנין דכרין" **טרפה ממשעבדי** כי היא נגבית בתורת חוב [יסבון תנן] ולא בתורת ירושה, אם כן **ליתו בני ראשונה ולטרפינהו לבני שניה** [יבואו בני הראשונה ויטרפו את מה שגבו בני השניה], (3) שהרי בני הראשונה הם, וחובם קדם לחוב בני השניה. (4)

לשניהם אין נוטלים בני הראשונה "כתובת בנין דכרין" אלא אם כן יש מותר דינר מעבר לשתי הכתובות?

מדלא קתני במשנתנו — שמשמע ממנה שאם יש כדי שתי הכתובות יטלו בני הראשונה "כתובת בנין דכרין" — שדין זה הוא דוקא: **"אם יש שם מותר דינר"**. (2)

ג. **ושמע מינה** עוד ממשנתנו ששנינו: שניה וירשיה קודמין לירשי ראשונה:

כתובת בנין דכרין לא טרפה ממשעבדי [אין

היתה בסך אלף זוז, אין אומרים שיטלו בני החיה את כתובתם, ואת המאה הנותרים יטלו בני המתה כחלק מ"כתובת בנין דכרין" שלהם, ואף שיש כאן מותר דינר היינו אותן תשע המאות שנטלו בני החיה, "כיון דאי הוו שקלי — בני המתה — כתובת אמן, מיעקרא נחלה דאורייתא, כי לא היה שם מותר דינר, אף על פי שפרעו כתובת השניה לית כאן כלל כתובת בנין דכרין, כיון שלא היה שם מותר דינר יתר על כתובת אמן".

3. הקשה בספר "הפלאה", והרי יתירה מכך היתה צריכה הגמרא להקשות, למה קודמין בני השניה לראשונה, והרי אם "יסבון תנן", כיון שאמם קדמה יטלו הם תחילה, ובהכרח ש"ירתון תנן", וממילא נדע שלא טרפה ממשעבדי! וראה שם מה שכתב בזה; ומדברי הר"ן והריטב"א נראה, שאכן הבינו כן את קושיית הגמרא, ראה שם, וראה היטב ב"פני יהושע".

4. א. לכאורה צריך ביאור עיקר הנידון אם כתובת בנין דכרין טרפא ממשעבדי, שהרי בהכרח שלא הוריש האב קרקעות ליתומים,

2. א. ביארו התוספות, שאף על גב שבעיקר דין המשנה דהיינו "שניה וירשיה קודמין לירשי ראשונה" אין צריך מותר דינר, שאין שייך זה אלא לענין הדיוק מן המשנה דמשמע שאם יש בנכסים כדי שתי הכתובות נוטלים בני הראשונה, מכל מקום היתה צריכה המשנה לשנות "אם יש שם מותר דינר"; וראה תוספת ביאור בדבריהם ב"פני יהושע".

ובפשוטו כוונתם היא, שתשנה המשנה: "בני השניה קודמין לבני הראשונה אם יש שם מותר דינר", ואף שלענין הקדימה אין צריך מותר דינר, מכל מקום הדיוק אינו אלא כשיש שם מותר דינר, ואולם אי אפשר לפרש כן, שהרי אם יש שם מותר דינר שוב לא שייך קדימה לשניה, שהרי אלו ואלו נוטלין כתובת אמן, [ודוחק לומר ככוונתם: "אם יש שם מותר דינר ממטלטלין" שאינם משתעבדים לכתובה].

ובהכרח שכוונתם לומר, שתכתוב המשנה את הדין המשמע מן הדיוק בהדיא, ותכתוב בדין זה שהוא דוקא "אם יש שם מותר דינר".

ב. כתב הרא"ש בסימן ב, שאם היתה כתובת האשה שמתה בחייו סך אלף זוז, וכתובת זו שמתה אחריו בסך תשע מאות זוז, וירשת האב

מתקיף לה רב אשי:

ממאי, מנין לך להוכיח את כל זאת ממשתנתו?! והרי:

א. דלמא לעולם אימא לך: אחת בחייו ואחת במותו אין להן כתובת בנין דכרין כדי שלא יבואו לריב ביניהם.

ומאי הוא זה ששנינו: שניה ויורשיה "קודמין" ליורשי ראשונה, דמשמע קדימה בעלמא ואולם לא נפקע זכותם של בני הראשונה אם נותרו נכסים בירושה לאחר גביית בני השניה, ואשר מלשון זה באנו להוכיח ש"אחת בחייו ואחת במותו" יש להן "כתובת בנין דכרין" —

לא כאשר הבנת שבני השניה קודמים ביחס ל"כתובת בנין דכרין" של בני הראשונה, אלא יורשי השניה קודמין ביחס לנחלה של יורשי הראשונה קתני, שאם נותר בירושה

אחר גביית יורשי השניה, יטלו אף יורשי הראשונה עם יורשי השניה נחלה שוה בשוה במותר הירושה. אבל דין "כתובת בנין דכרין" אכן לא קיים כאן כלל.

וכי תימא אם אין המשנה עוסקת בקדימה ל"כתובת בנין דכרין", אלא בקדימת השניה ויורשיה לנחלת יורשי הראשונה, הרי אין משמעות כלל בענין זה לעובדה שהם "יורשי הראשונה", שהרי אין הם באים לירש מכח היותם בני אמם, אלא מכח היותם יורשי המוריש שהוא האב בלבד, ואם כן: שניה ויורשיה קודמין ל"יורשי הראשונה" — למה לי?!

אידי דתנא: "שניה ויורשיה", תנא נמי: "ליורשי הראשונה", כלומר: היות ולגבי כתובת השניה אנו מתיחסים לבניה כ"יורשיה", שהרי מכחה הם באים ליטול את כתובתה, כך גם לגבי הנחלה ליורשי האב מן הראשונה אנו מתיחסים כ"יורשי

וכשם ששאר חובות האב אינם צריכים "מותר דינר" כך חוב זה, זה אינו, שהרי משנה היא לקמן שצריך "מותר דינר", ואילו הנידון אם "ירתון תנן" או "יסכון תנן" היא מחלוקת אמוראים לעיל נה א ולא נחלקו על המשניות.

ב. עוד כתב רבינו עקיבא איגר [כאן], שהוכחת הגמרא היא רק באופן שיש בנכסים כדי כתובת הראשונה ועוד דינר אחד שישאר לבני השניה, שאז אכן תיקשי: למה לא יגבו בני הראשונה את כתובתם, ואותו מותר דינר שיגבוהו בני השניה תתקיים בו נחלה דאורייתא בפריעת כל היורשים את חוב הכתובה של אביהם ש"כתובה נעשית מותר"; אבל אם אין שם מותר דינר מעבר לכתובת הראשונה, אין יכולים בני הראשונה לגבות, שהרי לא נפרע

שאם לא כן בלאו הכי אי אפשר לטרוף ממשועבדים, וכיון שכן הרי אין כאן "מותר דינר", והניחא לתנא קמא במשנה הבאה שאף דינר מטלטלין נעשה מותר, משכחת לה בדינר מטלטלין, אבל לרבי שמעון שם שרק דינר מקרקעי נעשה מותר, איך משכחת לה?!

וביאר רבינו עקיבא איגר [ראה דבריו כאן, ולעיל נב ב], היות ואף אם לא יגבו את כתובת הבנין דכרין אין כאן ירושה דאורייתא, שוב ממילא אין צריך "מותר דינר", שהרי בין כך ובין כך אין כאן נחלה דאורייתא, [וראה עוד לעיל נב ב בדבריו], וכן כתב בספר הפלאה ריש דף צא א, וראה עוד שם.

ואין ליישב שאכן למאן דאמר "יסכון תנן" אין צריך "מותר דינר", ומשום שהרי חוב הוא,

הראשונה", ואף שעיקר כוחם בנחלה היא מחמת היותם יורשי האב בלבד.

מוסיף רב אשי ומקשה:

ורקאמרת להוכיח ממשנתנו, **שכתובה נעשית מותר לחברתה**, מדלא שנינו בהדיא שיש שם מותר דינר —

דלמא לעולם אימא לך: אין כתובה נעשית מותר לחברתה.⁽⁵⁾

והכא ⁽⁶⁾ הוא דאיכא מותר דינר [משנתנו כשיש שם מותר דינר] ואף שלא שנתה זאת המשנה כאן, הרי שנויה היא לקמן צא א⁽⁷⁾ "היה שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן, ואלו נוטלין כתובת אמן".⁽⁸⁾

7. כן פירש רש"י; ולדבריו חסר קצת העיקר מן הספר.

ומדברי הריטב"א נראה שהוא מפרש, כי היות ואין אנו צריכים למותר דינר אלא לענין הדיוק שבמשנתנו, ולא לעיקר הדין השנוי במשנתנו [וכמבואר בהערה לעיל בשם התוספות], אם כן אין ראייה כל כך ממה שלא הזכירה המשנה שאין הדיוק נכון אלא כשיש שם מותר דינר; ולדבריו מתבאר היטב לשון הגמרא "והכא הוא דאיכא מותר דינר", והיינו שכאן באופן שאנו מדייקים מן המשנה אכן מיירי כשיש מותר דינר, אבל עיקר דין המשנה אינו כשיש שם מותר דינר.

8. הסוגיא אינה מתיחסת להוכחת הדין השלישי מן המשנה, שכתובת בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי כי "ירתון תנן", שאם לא כן למה קודמין בני השניה לראשונה, אדרבה יטלו בני הראשונה תחילה — אם "יסבון" תנן, [וראה היטב מה שכתבו התוספות לעיל נה א ד"ה יסבון תנן].

ובפשטו הוכחה זו נדחית ממילא לפי מה שדחתה הגמרא ש"כתובה אינה נעשית מותר לחברתה", שהרי משנתנו עוסקת כשאין שם אפילו כדי שתי הכתובות, שאם לא כן אין שייך קדימה, ואם כן בני הראשונה אינם יכולים ליטול קודם לשניה היות ואין מותר דינר שאינו נגבה לכתובה של השניה, ודינר זה שהוא של כתובה

במותר הדינר חוב של אביהם, ואין כאן נחלה דאורייתא. [ובפשטו נראה מדבריו, שאפילו אם גבו כבר בני השניה את חובם, ושוב חזרו בני הראשונה וטרפו מהם, אף בכי האי גוונא צריך שישאר בידם מותר דינר]; ורעק"א הוסיף שם דברים לבאר את ראיית הגמרא גם למאן דאמר "כתובה אינה נעשית מותר לחברתה", ויובאו דבריו בהמשך הסוגיא בהערות.

ולמדנו מדבריו, שאף אם "יסבון תנן" — ו"כתובת בנין דכרין" היא פריעת חוב — יש לדון ש"כתובה נעשית מותר לחברתה"; ואין אומרים: לא תהא הכתובה לבני החיה שהיא חשובה נחלה דאורייתא עדיפה מן הכתובה לבני המתה, שאם בפריעת חוב מתקיים נחלה דאורייתא, הרי אף בפריעת "כתובת בנין דכרין" היא מתקיימת; וכדבריו משמע פשטות סוגייתנו, והטעם בזה הוא על פי הנראה מהגמרא לעיל נב ב, שלכולי עלמא "כנחלה שויה רבנן", ומטעם זה אין זוכים בנות ב"כתובת בנין דכרין", ראה שם; [ואולם ראה מה שנכתב בזה בהערות לקמן על דברי רש"י צא א ד"ה ואנא ידענא].

5. כתבו התוספות, שבדחיית הגמרא לראיה לדין הראשון נדחתה ממילא הראיה ממשנתנו לדין השני, ולא היתה צריכה הגמרא לדחות באופן אחר.

6. ראה מה שכתב בבאיור לשון הגמרא "והכא הוא דאיכא", בהגהות רבי אלעזר משה זצ"ל.

של האחת גדולה משל חברתה, ומתו שתי הנשים אחת – זו שכתובתה מרובה – בחייו, ואחת – זו שכתובתה מועטת – במותו, ואין בנכסים יותר מכדי שתי הכתובות:

בן ננס אומר:

מבאר הגמרא: ודין אחת בחייו ואחת במותו אם יש לבני זו שמתה בחייו "כתובת בנין דכרין", או דחיישינן לאינצווי, מחלוקת תנאי היא.⁽⁹⁾

דתנאי:

מי שהיה נשוי שתי נשים, והיתה כתובתה

ונחלה זו בין כך ובין כך לא תתקיים, אם כן קודמין בני הראשונה, וזה דומה לטריפה ממשעבדי אף שאין שם מותר דינר, כיון שבלאו הכי אין שם מותר דינר; וכל זה הוא דוקא בשאין שם מותר דינר, אבל אם יש שם מותר דינר, כיון שאם לא יגבו בני הראשונה אלא בני השניה הרי ישאר שם מותר דינר לקיום נחלה דאורייתא, ואילו אם יגבו בני הראשונה, הרי יטלו את מותר הדינר בני השניה, ובוזה הרי אין קיום נחלה דאורייתא, ולכן יטלו בני השניה ולא בני הראשונה, ודברי רעק"א הם באופן ששתי הכתובות שוות].

ולכאורה לשונו "לטרפה הראשונה" אינו מדויק, כי בני הראשונה לעולם לא יגבו יותר מבני השניה, שהרי אם פקחים הם בני השניה, יאמרו לבני הראשונה: מוחלים אנו על כתובת אמנו, ושוב ממילא לא תקחו אף אתם, שהרי בכך תחבטל נחלה דאורייתא, והבה נחלוק את כל הירושה שוה בשוה; וכך היה לו לומר: למה קודמין בני השניה, לא יקדם לא זה ולא זה ויחלקו הכל בשוה.

וצריך לומר שסובר רעק"א שאם ימחלו בני הראשונה לאחר מיתת אביהן, לא תחבטל כתובת בני הראשונה, כי זה דומה למרובין בשעת מיתה ונתמעטו, שיש בנכסים דין "כתובת בנין דכרין".

9. כתב רש"י: תנאי היא אי שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין אי לא, בפשוטו כוונתו

הרי אינו נעשה מותר, נאלא שמכל מקום יש הוכחה, שהרי אם יהיה שם דינר מטלטלין שאינו משתעבד לכתובה, שוב יגבו בני הראשונה מן הקרקעות קודם לשניה, ואילו במשנתנו סתמא קתנין.

ואולם רבינו עקיבא איגר ביאר לעיל שהוכחת הגמרא לדין השלישי היתה גם למאן דאמר כתובה אינה נעשית מותר, וז"ל: ולמאן דאמר "אין כתובה נעשית מותר", הקושיא [היינו ראיית הגמרא מדלא טרפי בני שניה מן הראשונה] בהיפוך דאם ליכא מותר דינר לטרפה הראשונה [תטרוף הראשונה], כלומר: שלפי מאן דאמר "כתובה נעשית מותר", היתה הראיה מאופן שיש שם מותר דינר, וכפי שנתבאר לעיל בהערה; ואילו למאן דאמר "אין כתובה נעשית מותר", הקושיא היא בדוקא כשאין שם מותר דינר, כיון דאם יגבו בני שניה נמי לא יקויים נחלה דאורייתא, והוי כמו בלקוחות [היינו למאן דאמר "יסבון תנן" ו"כתובת בנין דכרין" טרפא ממשעבדי, אף על גב שאין מותר דינר ביד היתומים, וכפי שנתבאר לעיל בהערה], דהא כתובה לא נעשית מותר".

ביאור דבריו: למה קודמים בני השניה אדרבה יקדמו בני הראשונה כיון שאין מותר דינר, שהרי אף אם לא יגבו בני הראשונה אלא בני השניה נמי לא תתקיים נחלה דאורייתא, כיון שכתובה אינה נעשית מותר והיינו שאין בזה קיום נחלה דאורייתא, והיות וכל המעכב לגביית בני הראשונה הוא אי קיום נחלה דאורייתא,

דמר בן ננס — סבר: אפילו אחת בחייו ואחת כמותו, יש להן "כתובת בנין דכרין".

ומר — רבי עקיבא — סבר: אחת בחייו ואחת כמותו, אין להן "כתובת בנין דכרין".

וזה הוא שאמר רבי עקיבא: מיד באותה שעה שמת הבעל בחיי השניה, והתברר שלא יזכו בני השניה ב"כתובת בנין דכרין", בטלה מכאן דין "כתובת בנין דכרין".

אמר רבה: אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי [מצאתי את חכמי הישיבה כשהם יושבים ואומרים] לדחות את הפירוש הזה בכרייתא:

דכולי עלמא בין לכן ננס ובין לרבי עקיבא: אחת בחייו ואחת כמותו יש להן לבני הראשונה "כתובת בנין דכרין", ואילו היה שם "מותר דינר" מעבר לשתי הכתובות, אכן לדעת כולם היו זכאים יורשי הראשונה ל"כתובת בנין דכרין" —

אלא שברייתא זו הרי עוסקת באופן שאין שם מותר דינר, שהרי אומרים בני הראשונה לבני השניה: טלו כתובת אמכן "וצאו", כי יותר אין לכם מה לירש שהכל ניטול בכתובת אמנו —

והבא בכתובה האם היא נעשית מותר לחברתה, והוא הדין למותר דינר המשועבד לבעל חוב אם נעשה הוא מותר ל"כתובת בנין דכרין" הוא דקמיפלגי.

יכולין בני הראשונה [זו שמתה ראשונה] לומר לבני השניה: אתם, היות ובני בעלת חוב אתם, ואינכם באים לגבות מדין "כתובת בנין דכרין", הרי כשטיטלו את הכתובה מדין חוב מתקיימת בכתובתכם ירושה דאורייתא שאנו ואתם פורעים מן הירושה את חוב אבינו —

ולכן: טלו כתובת אמכם הקטנה וצאו מן הירושה, כי את מותר הירושה ניטול אנו מדין "כתובת בנין דכרין", שהרי יש כאן "מותר דינר" בנכסים שגביתם לפרעון חובכם. [ועיין ברש"י שביאר כי בהכרח מדובר כאן שאין מותר דינר מלבד שתי הכתובות].

רבי עקיבא אומר:

כבר באותה שעה שמת הבעל בחייה של השניה, ושוב לא יגבו בניה "כתובת בנין דכרין", קפצה לה הנחלה⁽¹⁰⁾ מלפני בני הראשונה מלהיות "נחלת כתובת בנין דכרין" להם לבדם —

ונפלה הנחלה להיות נחלה דאורייתא כשאר ירושה ואף לפני בני השניה, שיטלו בה אף הם שוה בשוה עם בני הראשונה [לאחר שיגבו בני השניה את חוב כתובת אמן]; כלומר: בטלה מכאן "כתובת בנין דכרין", היות ויורשי השניה אינם זוכים ב"כתובת בנין דכרין".

מאי לאו, האם לא, בהא קא מיפלגי בן ננס ורבי עקיבא?

10. א. ראה מה שכתב רבינו עקיבא איגר בדרוש וחדוש לבאר לשון "כבר קפצה נחלה", וראה גם בספר "הפלאה".

שנחלקו תנאים בסברת "אתי לאינצויי", ואולם ראה מה שכתב בעל שיטה מקובצת בביאור דברי הגמרא ובלשון רש"י זה.

החוב נתקיימה ירושה דאורייתא, שאלו ואלו עושים בו מצוה לפרוע בו את חוב אביהם, וזו היא ירושתם.

כי פליגי — בן ננס ורבי עקיבא — רק בכתובה אם נעשית היא מותר, ומשום שאת הכתובה הרי נוטלים היורשים בני השניה בעצמם, ואין הם פורעים חוב אלא נוטלים בתורת גביית חוב, ולא מתקיימת כאן ירושה דאורייתא המתחלקת שוה בשוה בין היורשים בתורת ירושה. (12)

מתקופה לה רב יוסף על הפירוש שפירשנו בטעמו של רבי עקיבא שהוא משום שאין כאן מותר דינר לקיים בו נחלה דאורייתא:

אי הכי זו שלמדנו בבביתא "רבי עקיבא אומר: **כבר קפצה נחלה**", דמשמע שבטלה מכאן תורת "כתובת בנין דכרין" אינו בדקדוק, שהרי לדבריך אינו כן, כי אילו היה שם "מותר דינר" הרי אף רבי עקיבא היה מודה שבני הראשונה זכאים ל"כתובת בנין דכרין", ואם כן:

מר — בן ננס — **כבר: כתובה נעשית מותר לחברתה, והוא הדין לבעל חוב**; והיות ויש כאן מותר דינר שנגבה בכתובת השניה, הרי שבני הראשונה זכאים ל"כתובת בנין דכרין".

ומר רבי עקיבא — **כבר: אין כתובה נעשית מותר לחברתה והוא הדין לבעל חוב**, (11) והיות ואין כאן מותר דינר אחר, לכן אין גובים בני הראשונה את כתובת אמן.

והיינו שאמר רבי עקיבא: כבר בשעה שמת האב בחיי השניה, ומותר ירושתו הלוא תינתן לאשה השניה בכתובתה, ונמצא מותר הדינר הנצרך ל"כתובת בנין דכרין" משועבד לכתובה, לכן אין זוכין בני הראשונה ב"כתובת בנין דכרין".

ואמינא להו אנא [ואמרתיה להם אני] רבה — לרבנן דבי רב:

במותר דינר המשועבד לבעל חוב כולי עלמא — בן ננס ורבי עקיבא — לא פליגי, דהוי מותר, כי אף באותו דינר שנפרע לבעל

מקבלין ולא פורעין, נמצא שאין כאן נחלה דאורייתא; והריטב"א כתב בשם רש"י: ורבי עקיבא סבר אינה כשאר חוב, לפי שיכולין בני השניה לומר: אנו הרי המוציאין שטר חוב והנפרעין, ואין כאן עלינו מצות פריעת בעל חוב, ונמצא שאין כאן נחלה דאורייתא.

ב. ראה תשובת רבינו עקיבא איגר חלק א סימן קפ"ה [הובא בליקוטים כאן] שתמה בזה, כיון שבשעת מיתת האב קודם מיתת אשתו השניה שהיא היתה בעלת החוב הנוטלת מן היורשים, הרי היה כאן מותר דינר, ואם כן אף שמתה אחר כך יש להם "כתובת בנין דכרין"! ? וראה שם שמפרש באופן אחר.

ב. לשון "נחלה" האמור כאן על כתובת בנין דכרין, מורה שתנא זה סובר "ירתון תנן".

11. כתב הריטב"א: מה שאמרו "והוא הדין לבעל חוב" מסברא בעלמא הוא, ולא שיש על כך ראיה מן המשנה.

12. א. לשון רש"י בביאור החילוק שבין חוב לכתובה, הוא: בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוה מותר, הואיל והשטר יוצא על כולם, נמצאו כולם פורעין, והיא נחלה שלהן שעשו בהן מצות פריעת חוב אביהם; כי פליגי בכתובה וכו', רבי עקיבא סבר לאו כשאר חוב דמי, כיון דאינה גופייהו קא שקלי, והלכך הנך בני שניה

הכתובות, אלא חולקים את שאר הירושה שוה בשוה עם בני הראשונה, [הכי סלקא דעתין לפרש].

רבי שמעון אומר: אף בני הראשונה זכאים ליטול כנגד כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין", ולכן:

אם יש מותר דינר מעבר לשתי הכתובות, הרי אלו נוטלין כתובת אמן, ואלו נוטלין כתובת אמן.

ואם לאו שאין שם מותר דינר מעבר לשתי הכתובות, אין בני הראשונה נוטלין כנגד כתובת אמן, אלא חולקין בני שתי הנשים בשוה את כל מה שנותר לאחר גביית בני השניה את כתובת אמן.

מאי לאו בהא קא מיפלגי:

דמר — רבי שמעון — סבר: אחת בחייו ואחת במותו יש להן "כתובת בנין דכרין". (15)

ומר — תנא קמא — סבר: אחת בחייו

"אם יש מותר דינר הרי הם נוטלים, ואם לאו אינם נוטלים" — מיבעי ליה למימר! (13)

אלא אמר רב יוסף: באחת בחייו ואחת במותו קא מיפלגי, וכאשר סברנו בתחילה לפרש את מחלוקתם של בן ננס ורבי עקיבא, ואם כן לדעת רבי עקיבא אכן "כבר קפצה נחלה" מבני הראשונה ובטלה מכאן תורת "כתובת בנין דכרין". (14)

והני תנאי — בן ננס ורבי עקיבא החולקים בדין "אחת בחייו ואחת במותו" — כי הני תנאי שנחלקו אף הם בדבר!

דתנאי:

נשא את הראשונה ומתה, נשא את השניה ומת הוא, [היינו "אחת בחייו ואחת במותו"]

באין בניה של זו השניה לאחר מיתה של אמן, ונוטלין כתובת אמן, ואילו בני הראשונה אינם זכאים ל"כתובת בנין דכרין" ואפילו אם היה שם מותר דינר מעבר לשתי

— לדין זה, כיון שבלאו הכי אין "כתובת בנין דכרין" כדי דלא ליתי לאינצויי, אך ראה מה שכתב בזה רש"י במהדורא קמא, ובמה שכתב בזה הרש"ש.

15. פירוש: אבל כתובה אינה נעשית מותר לחברתה לכולי עלמא, ולכן אף לרבי שמעון לא יטלו בני הראשונה אלא אם יש שם מותר דינר, רש"י במהדורא קמא.

ולפי זה מה שאמרו "והני תנאי כי הני תנאי" היינו דבענין "אחת בחייו ואחת במותו" אכן הני תנאי כי הני תנאי, אבל אין הם הולכים בשיטה אחת, שהרי בין לבן ננס ובין לרבי עקיבא

13. תמה ב"פני יהושע": וכי למה לו לרבי עקיבא לומר "אם יש שם מותר דינר", והרי כל הענין אינו מדבר אלא בשאין שם מותר דינר, וכל דברי בן ננס על זה הענין הוא, וזה הוא שאמר "וצאו", וכמו שנתבאר לעיל! ? וראה שם מה שביאר.

14. לפי דברי רב יוסף סוברים הן בן ננס והן רבי עקיבא ש"כתובה נעשית מותר לחברתה", שהרי אם אין כתובה נעשית מותר לחברתה למה סובר בן ננס שגובין בני הראשונה את כתובת אמן, ורבי עקיבא הרי לא בזה הוא שנחלק עליו. אלא דלא משכחת לה — לדעת רבי עקיבא

אבל מותר דינר ממטלטלי לא, והיות ואין כאן דינר מקרקעי, לא יטלו בני הראשונה כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין", אלא בני השניה בלבד נוטלים את כתובת אמן.

ומר — רבי שמעון — סבר: אפילו דינר מטלטלי חשוב "מותר דינר", והיות ויש כאן דינר מטלטלי, אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן.⁽²⁾

ופרכינן: ומי מצית אמרת הכי, שלדעת רבי שמעון די ב"מותר דינר" ממטלטלים!?

והתנן בהדיא במשנה הבאה לא כן:

דתנן: רבי שמעון אומר: אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות [מטלטלים] אין כלום להיחשב "מותר דינר", עד שיהא שם נכסים שיש להן אחריות יתר על שתי הכתובות — דינר.⁽³⁾

אלא הכא במאי עסקינן כגון שהיה שם מותר דינר שהיה משועבד לבעל חוב,

ואחת במותו, אין להם "כתובת בנין דכרין", ולכן אף אם יש שם מותר דינר לא יטלו בני הראשונה כנגד כתובת אמן.⁽¹⁶⁾

דוחה הגמרא: לא כאשר פירשת את מחלוקת תנא קמא ורבי שמעון, דפליגי בדין "אחת בחייו ואחת במותו" וכפלוגתת בן ננס ורבי עקיבא!

אלא דכולי עלמא — תנא קמא ורבי שמעון — סברי, שאחת בחייו ואחת במותו יש להן "כתובת בנין דכרין" כשיש שם מותר דינר מעבר לשתי הכתובות.

והכא במאי עסקינן כגון שהיה שם מותר דינר ממטלטלין ולא מקרקעות, ובדינר מקרקעי קמיפלגי, כלומר: מחלוקתם היא אם צריך שיהא אותו מותר דינר ממקרקעי דוקא או לא.⁽¹⁾

מר — תנא קמא — סבר: מותר דינר ממקרקעי — אין, אכן ל"מותר דינר" ייחשב כיון שהוא מעין "כתובת בנין דכרין" הנגבית רק מן הקרקע.

מותר, והיה לגמרא לומר "בדינר מטלטלי קמיפלגי", וכעין לשון הגמרא בהמשך "בדינר משעבדי קמיפלגי", וראה מה שכתב שם.

2. כתבו התוספות, שהיתה יכולה הגמרא להקשות: אם כן היה לו לרבי שמעון לומר "כיון שיש שם מותר דינר", ולא "אם יש שם מותר דינר", וכעין שהקשתה הגמרא בהמשך, אלא שהגמרא מקשה קושיא יותר טובה.

3. כתב הריטב"א: פירוש, והא לישנא משמע דרבי שמעון בעי דינר מקרקעי ולא תנא קמא, וסתמא, מתניתא לא פליגי אמתניתין.

כתובה נעשית מותר לחברתה, ואילו לדעת תנא קמא ורבי שמעון כתובה אינה נעשית מותר לחברתה, שיטה מקובצת.

16. בשיטה מקובצת הביא בשם תלמיד הרשב"א שכתב, שלא הקפידה כאן הגמרא לפרש תחילה את דברי תנא קמא ונכדרך שעשתה הגמרא בכל האוקימתות; וראה מה שכתב בזה בעל ה"שיטה מקובצת".

1. בעל ה"שיטה מקובצת" נתקשה בלשון הגמרא "בדינר מקרקעי קמיפלגי" דלשון זה משמע שנחלקו אם דינר מקרקעי הוה מותר או לא, ואינו כן אלא שנחלקו אם דינר מטלטלי הוה